

HƯỚNG DẪN SINH VIÊN KHOA GIÁO DỤC MẦM NON TRƯỜNG CAO ĐẲNG SƯ PHẠM TRUNG ƯƠNG TỔ CHỨC HOẠT ĐỘNG CHO TRẺ MẪU GIÁO LÀM QUEN VỚI VĂN HỌC THEO HƯỚNG LẤY TRẺ LÀM TRUNG TÂM

NGUYỄN CẨM GIANG - HỒ THỊ THANH TÂM*

Ngày nhận bài: 10/07/2016; ngày sửa chữa: 12/07/2016; ngày duyệt đăng: 12/07/2016.

Abstract: Organizing activities to help preschool children familiarize literature based on learners-centered principles at Central Teacher Training College has created an open space for children to learn literature. These activities are based on the benefits, needs, experiences and abilities of children, giving learners (children) opportunities to experience, explore and develop their language competences, cognitive, creative thinking, social emotion and aesthetic sense in the best way.

Keywords: Preschool children, familiarize literature, experience, language development, cognitive development.

1. Vai trò của hoạt động cho trẻ mẫu giáo làm quen với văn học

Có thể nói, việc tổ chức các hoạt động theo hướng “lấy trẻ làm trung tâm” trong trường mầm non đã tạo ra một không gian mở cho trẻ. Các hoạt động đó đều được xây dựng dựa trên sự hứng thú, nhu cầu, kinh nghiệm và khả năng của trẻ. Trẻ được tạo nhiều cơ hội tự tham gia trải nghiệm, khám phá để có thể phát triển tư duy sáng tạo, có nhiều cơ hội phát triển ngôn ngữ, tình cảm xã hội, phát triển thẩm mỹ, thể chất, nhận thức. Những điều đó có liên hệ trực tiếp với phương pháp dạy học của các giáo viên (GV) mầm non, cụ thể là cách tổ chức các hoạt động cho trẻ theo hướng lấy trẻ làm trung tâm, trong đó có hoạt động làm quen với văn học.

Không ai có thể phủ nhận được vai trò của văn học trong việc giáo dục toàn diện nhân cách trẻ em cả về đạo đức, trí tuệ, tình cảm, thẩm mỹ. Với sự xuất hiện của các nhân vật và các tình huống, các sự vật, hiện tượng, câu chuyện văn học giúp trẻ mở rộng hiểu biết về tự nhiên, xã hội. Ở lứa tuổi mầm non, với tâm hồn thơ ngây, trong sáng, chưa có nhiều trải nghiệm cá nhân, nhận thức của trẻ về sự vật, hiện tượng xung quanh còn ở mức cảm tính,... nên khi cho trẻ làm quen với văn học, được tiếp xúc với cái đẹp trong sáng, lấp lánh của ngôn từ và trí tưởng tượng phong phú trong tác phẩm sẽ gợi mở trong trẻ những xúc cảm và cảm nhận được vẻ đẹp về một thế giới bao la đầy âm thanh, màu sắc và sự diệu kì, bí ẩn. Thế giới ấy có vị Thần, ông Bụt, bà Tiên nhân hậu với những phép thần thông biến hóa, những nàng công chúa lộng lẫy,

những chàng hoàng tử dũng cảm, thông minh,... Trong thế giới ấy, các con vật, cỏ cây, hoa lá, đồ vật... luôn hiện lên một cách sinh động, gần gũi như cuộc sống con người. Trẻ thơ vốn sẵn có trí tưởng tượng phong phú nên khi gặp những yếu tố kì ảo, đẹp đẽ trong các tác phẩm văn học thì trí tưởng tượng càng được thăng hoa, trí tuệ được phát triển và tâm hồn nhạy cảm, tinh tế hơn. Chính quá trình trẻ được GV đọc, kể cho nghe tác phẩm văn học và được trực tiếp tham gia vào hoạt động đọc thuộc, diễn cảm thơ, kể lại chuyện, đóng kịch... cũng sẽ giúp trẻ tích lũy và mở rộng thêm vốn từ, đặc biệt là từ ngữ nghệ thuật. Trẻ còn tự hình thành cho mình khả năng diễn đạt vấn đề một cách mạch lạc, giàu hình ảnh và biểu cảm bởi đã được học cách diễn đạt sinh động ấy trong tác phẩm văn học.

2. Tổ chức cho trẻ làm quen với văn học theo hướng “lấy trẻ làm trung tâm” qua hoạt động dạy trẻ kể lại chuyện

Các nhà tâm lí học đều cho rằng hoạt động nghệ thuật xuất hiện như một bản năng của trẻ em. Trẻ em luôn vươn tới sự biểu hiện những xúc động một cách trực tiếp, hồn nhiên, mãnh liệt. Cùng với các hoạt động khác được tổ chức trong trường mầm non như vẽ, hát, múa, đóng kịch,... dạy trẻ kể lại chuyện chính là việc đưa trẻ đến với hoạt động nghệ thuật một cách tự nhiên nhất. Có thể coi đây là hoạt động đem đến cho trẻ sự trải nghiệm thú vị và gợi lên nhiều cảm xúc thẩm mỹ tích cực, là dịp để trẻ luyện tập ngôn ngữ mạch lạc, biểu cảm. Khi trẻ được thâm nhập vào tính cách, hành động

* Trường Cao đẳng Sư phạm Trung ương

của các nhân vật, các tình huống trong truyện, trẻ sẽ học được từ nhân vật trong câu chuyện lòng nhân ái, những đức tính tốt đẹp như trung thực, thật thà, chăm chỉ... Đặc biệt, trẻ được phát huy trí tưởng tượng, khả năng sáng tạo của mình. Hoạt động này còn rèn cho trẻ sự tự tin, mạnh dạn khi nói trước đám đông; đồng thời, qua đó, GV có thể biết được khả năng tiếp nhận, ghi nhớ, cảm thụ truyện của trẻ ở mức độ nào để có sự điều chỉnh phương pháp dạy học phù hợp, phát huy tính tích cực của trẻ.

Việc tổ chức hoạt động cho trẻ làm quen với văn học theo hướng “lấy trẻ làm trung tâm” ở Trường Cao đẳng Sư phạm Trung ương luôn được chúng tôi chú trọng trong quá trình giảng dạy cho sinh viên ngành Giáo dục mầm non học phần *Văn học trẻ em và Phương pháp làm quen với văn học*. Sau đây, chúng tôi chỉ trình bày cách tổ chức giờ học *Dạy trẻ mẫu giáo kể lại chuyện* theo cách tiếp cận đó.

2.1. Hoạt động kể diễn cảm của GV. Việc dạy trẻ kể lại chuyện thường được tiến hành sau khi trẻ được nghe GV kể diễn cảm một vài lần ở hoạt động ngoài giờ học. GV trò chuyện với trẻ về tác phẩm để giúp trẻ nắm được những tình tiết, sự kiện chính, hành động, tính cách của các nhân vật, vẻ đẹp ngôn từ trong tác phẩm; chuẩn bị tâm thế cho trẻ để trẻ có thể cảm thụ văn học được tốt. Khi trẻ hiểu và hứng thú với câu chuyện thì mới có thể kể lại chuyện một cách diễn cảm, sự ghi nhớ câu chuyện ở trẻ mới thực sự bền vững, sâu sắc. GV có thể chuẩn bị đồ dùng trực quan phù hợp để dạy trẻ kể lại chuyện, đó có thể là những con rối ngộ nghĩnh, những bức tranh minh họa câu chuyện,... với màu sắc tươi sáng giúp trẻ hứng thú, dễ dàng nhớ câu chuyện để kể lại.

2.2. Những lưu ý khi kể chuyện cho trẻ. Khi tiến hành hoạt động này, trước hết, GV giới thiệu câu chuyện một cách nhẹ nhàng, ngắn gọn, hấp dẫn để thu hút trẻ vào giờ học. Câu chuyện có thể trẻ đã được nghe kể trước nên GV có thể gợi ra một vài chi tiết hoặc kể lời của một nhân vật để trẻ nhớ tên truyện (Ví dụ: Cô kể lời nhân vật sau “*Dê con ngoan ngoãn/ Mau mở cửa ra/ Mẹ đã về nhà/ Cho các con bú*”, chúng mình cho cô biết đây là lời nói của ai, trong câu chuyện gì mà cô đã kể cho chúng mình nghe rồi? Đó là lời của Dê mẹ trong truyện “*Dê con nhanh trí*” mà hôm nay cô hướng dẫn chúng mình kể lại chuyện thật diễn cảm).

GV có thể kể lại cho trẻ nghe câu chuyện một cách diễn cảm nếu trẻ hứng thú nghe hoặc tóm tắt ngắn gọn nội dung câu chuyện để trẻ nhớ và có những ấn tượng sâu sắc về nó. Sau đó, GV cùng trẻ trò chuyện,

thảo luận về câu chuyện. Có thể sử dụng câu hỏi giúp trẻ nhớ trình tự, diễn biến câu chuyện, để trẻ thể hiện lời nói của các nhân vật theo cảm nhận của trẻ, câu hỏi đánh giá hành động, tính cách nhân vật... (Dê mẹ nói với Dê con điều gì trước khi ra đồng ăn cỏ?; Con vật nào giả làm Dê mẹ để ăn thịt Dê con?; Sói nói với giọng như thế nào khiến Dê con không mở cửa, ai có thể thể hiện giọng Sói?; Theo con, Dê con là chú Dê như thế nào? Nếu là bạn Dê con trong truyện, khi con Sói gõ cửa con sẽ làm gì?...). Cần lưu ý, khi trò chuyện với trẻ, GV nên sử dụng những câu hỏi gợi mở, hấp dẫn để trẻ được tự bộc lộ suy nghĩ, cảm nhận của bản thân, khuyến khích trẻ sử dụng từ ngữ và đưa ra những điều mà trẻ thích thú trong tác phẩm.

2.3. Lựa chọn hình thức cho trẻ kể chuyện.

Tùy từng tác phẩm và khả năng, sự hứng thú của trẻ mà trong một giờ học, GV lựa chọn một đến hai hình thức trong các hình thức sau để dạy trẻ kể lại chuyện:

- *Cá nhân trẻ kể lại chuyện*, có thể cho trẻ bạo dạn, tự tin xung phong lên kể trước, sau đó khích lệ để các trẻ khác lên kể chuyện.

- *Kể lại theo hình thức phân đoạn*. Đối với những trẻ nhút nhát hoặc khả năng ghi nhớ toàn bộ câu chuyện chưa tốt, ngôn ngữ hạn chế, GV cho trẻ kể theo hình thức phân đoạn, bằng cách viên chia câu chuyện thành các đoạn và gọi mỗi trẻ kể một đoạn truyện. Trẻ kể xong, GV động viên, khen ngợi để lần sau trẻ kể nhiều hơn.

- *Kể lại chuyện theo hình thức phân vai* thường được áp dụng với những câu chuyện có nhiều lời nói của các nhân vật. GV cho một trẻ xung phong thể hiện vai người dẫn truyện, các trẻ khác lần lượt thể hiện vai một nhân vật trong truyện; sau đó hướng dẫn trẻ thể hiện vai người kể chuyện, kể đến lời của nhân vật nào, cô mời trẻ đóng vai nhân vật đó sẽ đứng lên thể hiện lời nói kết hợp với cử chỉ, hành động nhân vật theo ý thích của mình, cứ như thế đến hết truyện; nhóm này kể xong, đến nhóm khác kể. Hình thức này sẽ tạo cơ hội cho tất cả các trẻ được tham gia kể chuyện.

- *Kể chuyện kết hợp với đồ dùng trực quan minh họa câu chuyện*, nếu là tranh, GV có thể chia lớp thành các nhóm, mỗi nhóm cô phát một bộ tranh (tranh không được xếp theo thứ tự). GV yêu cầu từng nhóm thảo luận và xếp tranh theo thứ tự câu chuyện hoặc có thể xếp theo ý thích để kể sáng tạo. Trẻ nhìn vào các bức tranh và lần lượt các trẻ kể chuyện cho nhau nghe. Ngoài ra, cô còn có thể hướng dẫn trẻ kể chuyện kết hợp với các con rối. Mỗi trẻ điều khiển một con rối để kể chuyện cũng đem lại sự hứng thú lớn với trẻ.

Dạy trẻ đóng kịch dựa theo tác phẩm văn học là một hình thức kể lại chuyện, một hoạt động vui chơi mà khi trẻ tham gia cá tính sáng tạo và trí tưởng tượng được phát huy cao độ.

2.4. Những yêu cầu của việc dạy trẻ kể lại chuyện. Dù lựa chọn hình thức nào hướng dẫn trẻ kể chuyện, GV cũng nên tạo cơ hội cho nhiều trẻ được tham gia. Yêu cầu của việc cho trẻ kể lại chuyện là giúp trẻ nhớ cốt truyện và kể lại bằng ngôn ngữ mạch lạc. Trẻ có thể kể lại đúng nguyên văn câu chuyện, cũng có thể kể lại cốt truyện bằng ngôn ngữ của mình, có thể sáng tạo thêm lời nói, hành động theo ý thích và sự trải nghiệm bản thân của trẻ... Trong khi trẻ kể, chỉ khi nào trẻ cần sự hỗ trợ, giúp đỡ thì GV mới gợi ý để trẻ nhớ truyện; không nên áp đặt, can thiệp quá nhiều hoặc đưa ra nhiều yêu cầu làm trẻ bị gò bó, cứng nhắc, rập khuôn mà cần để trẻ hồn nhiên, mạnh dạn kể theo ý thích của trẻ. Chỉ khi trẻ được tự nhiên kể chuyện thì trẻ mới bộc lộ cảm xúc của mình với câu chuyện, với các nhân vật một cách chân thực, diễn cảm nhất. Mỗi trẻ kể xong, cô có thể cho các cháu tự nhận xét về cách kể của bạn mình.

Thực tế giáo dục mầm non cho thấy, cách tiếp cận tốt nhất để giáo dục trẻ 0-6 tuổi đó là "lấy trẻ làm trung tâm" và ứng dụng các phương pháp dạy học

tích cực để thúc đẩy sự phát triển tính chủ động, khả năng tư duy phản biện và giải quyết vấn đề cho trẻ. Dạy trẻ kể lại chuyện là một trong những hoạt động tạo điều kiện cho trẻ được hoạt động tích cực, phù hợp với sự phát triển của bản thân, đáp ứng nhu cầu và hứng thú của trẻ trong quá trình giáo dục. Qua hoạt động này, có thể khẳng định khả năng vô tận và sự tinh tế của văn học đối với việc giáo dục tâm hồn và trí tuệ, nhân cách của trẻ. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ GD-ĐT (2009). *Chương trình Giáo dục mầm non* (Ban hành kèm theo Thông tư số 17/2009/TT-BGDĐT ngày 25/7/2009 của Bộ trưởng Bộ GD-ĐT).
- [2] Nguyễn Thị Hòa (2009). *Giáo trình Giáo dục học mầm non*. NXB Đại học Sư phạm.
- [3] Lê Thị Bắc Lý - Lê Ánh Tuyết (2009). *Phương pháp cho trẻ mầm non làm quen với tác phẩm văn học*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- [4] Lê Thị Bắc Lý (2012). *Văn học thiếu nhi và đọc, kể diễn cảm*. NXB Giáo dục Việt Nam.
- [5] Phạm Thị Việt - Nguyễn Thị Tuyết Nhung (2000). *Phương pháp cho trẻ làm quen tác phẩm văn học*. NXB Giáo dục.
- [6] Jeanne M. Machado (2008). *Những kinh nghiệm của trẻ mầm non trong nghệ thuật ngôn ngữ: Sự hình thành và phát triển khả năng đọc viết*. Tài liệu dịch, Trường Cao đẳng Sư phạm Trung ương.

Biện pháp phát triển vốn từ tiếng Việt...

(Tiếp theo trang 120)

dụng tiếng dân tộc phù hợp, không phải tất cả các từ đều phải giải thích bằng tiếng dân tộc. Do đặc điểm tư duy của trẻ 4-5 tuổi là tư duy trực quan hành động, mọi sự vật hiện tượng trẻ phải được nhìn thấy, được sử dụng các giác quan để trải nghiệm thì trẻ mới có hứng thú, vì vậy, khi cung cấp từ và giải thích từ phải gắn với ngữ cảnh cụ thể, phải có đồ dùng trực quan và đồ dùng trực quan lựa chọn phải phù hợp với từ và kết hợp với lời giải thích. Lời giảng giải của GV phải cô đọng, ngắn gọn, dễ hiểu và hấp dẫn đối với trẻ.

PTNN nói chung và phát PTVTTV cho trẻ DTTS nói riêng là nhiệm vụ vô cùng quan trọng và cần thiết. Vốn từ tiếng Việt được mở rộng là điều kiện thuận lợi cho hoạt động giao tiếp và tư duy, đồng thời nó là tiền đề bền vững giúp trẻ phát triển nhận thức, phát triển ngôn ngữ, phát triển vốn từ để trẻ tự tin hơn trong giao tiếp và tiếp thu kiến thức ở các bậc học tiếp theo. Muốn đạt được hiệu quả trong việc tổ chức các hoạt động

nhằm PTNN nói chung và PTVTTV nói riêng cần có những biện pháp giáo dục phù hợp, đồng thời cần có những tác động sư phạm để trẻ có cơ hội được tiếp xúc, suy nghĩ và ấn tượng sâu hơn về sự vật, hiện tượng. Từ đó, trẻ có thêm vốn từ sinh động, đặc sắc để miêu tả sự vật, hiện tượng và sử dụng hợp lý trong quá trình giao tiếp giúp cho lời nói thêm sắc bén, linh hoạt và biểu cảm. □

Tài liệu tham khảo

- [1] Lê Thị Bắc Lý - Phan Thị Hồng Xuân - Nguyễn Thị Thu Nga (2012). *Giáo trình tiếng Việt và tiếng Việt thực hành*. NXB Đại học Sư phạm.
- [2] Mai Ngọc Chừ - Vũ Đức Nghiệu - Trần Trọng Phiến (1990). *Cơ sở ngôn ngữ học tiếng Việt*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [3] Lưu Thị Lan (1996). *Những bước phát triển ngôn ngữ trẻ em từ 1-6 tuổi*. Luận án tiến sĩ Khoa học Ngữ văn, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.
- [4] Đinh Hồng Thái (2015). *Giáo trình phát triển ngôn ngữ trẻ em tuổi mầm non*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [5] Nguyễn Hà Kim Giang - Vũ Thị Ngọc Minh (2007). *Một số biện pháp phát triển vốn từ tiếng Việt cho trẻ mầm non các dân tộc thiểu số*. Tạp chí Giáo dục, số 154, tr 14-16.